

Seminarium Prostatacancer

Urologsektionen, kirurg- och urologkliniken, Danderyds sjukhus

Prostatacancer

Förekomst

Vanligt

Sjukdomskategorier

Både låg och hög dödlighet

Diagnosticering

Använd PSA klokt

Kurativ behandling

Kirurgi och strålning

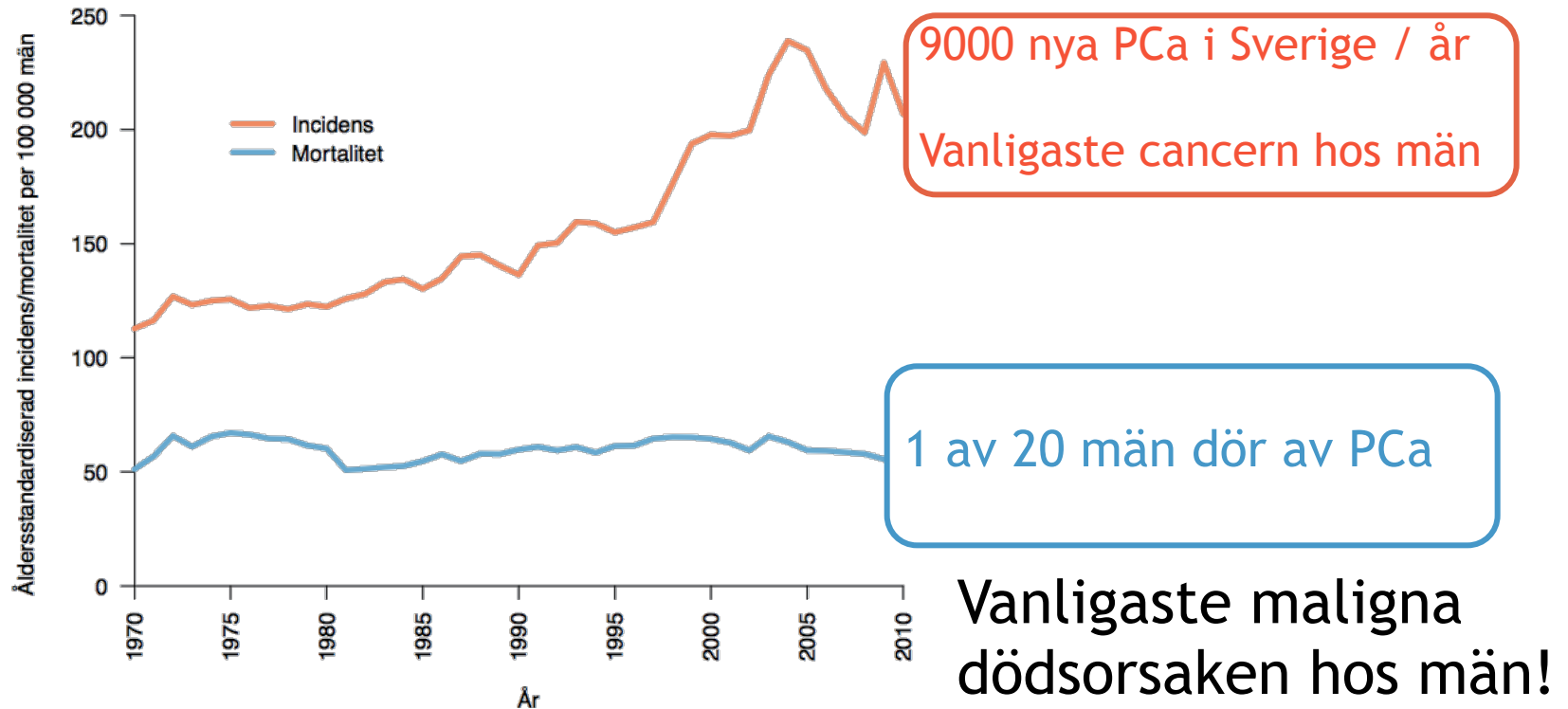
Palliativ behandling

Hormonbehandling,
cytostatika

Upplägg

- Epidemiologi och anatomi
- Diagnostik - Symtom, PSA, Palpationsfynd
- Fall
  - Hur resonera kring PSA-provtagning?
  - Kurativa behandlingsalternativ
  - Metastaserad sjukdom

Prostatacancer är vanligt!

Figur 1. Åldersstandardiserad incidens och mortalitet av prostatacancer i Sverige per 100 000 män, 1970-2011.

Åldersstandardiserad enligt befolkningen i Sverige (incidens) respektive Norden (mortalitet) år 2000. Källa: Socialstyrelsen (incidens), www.socialstyrelsen.se, respektive NORDCAN (mortalitet), www.ancr.nu.

RISKFAKTORER FÖR PROSTATACANCER

Hög ålder 6/10 80-åriga män har PCa

Ärftlighet 2-3 ggr risk om broder/far m PCa

Etnisk tillhörighet Europa, Afrika, Nordamerika

Västerländskt levnadssätt Låg förekomst i Asien

Prostatacancer är inte ofarligt

- Vanligaste maligna dödsorsaken hos män
- 5% av Svenska män dör av PCa
  - hälften mer än 80 år gamla

URINARY
BLADDER

URETER

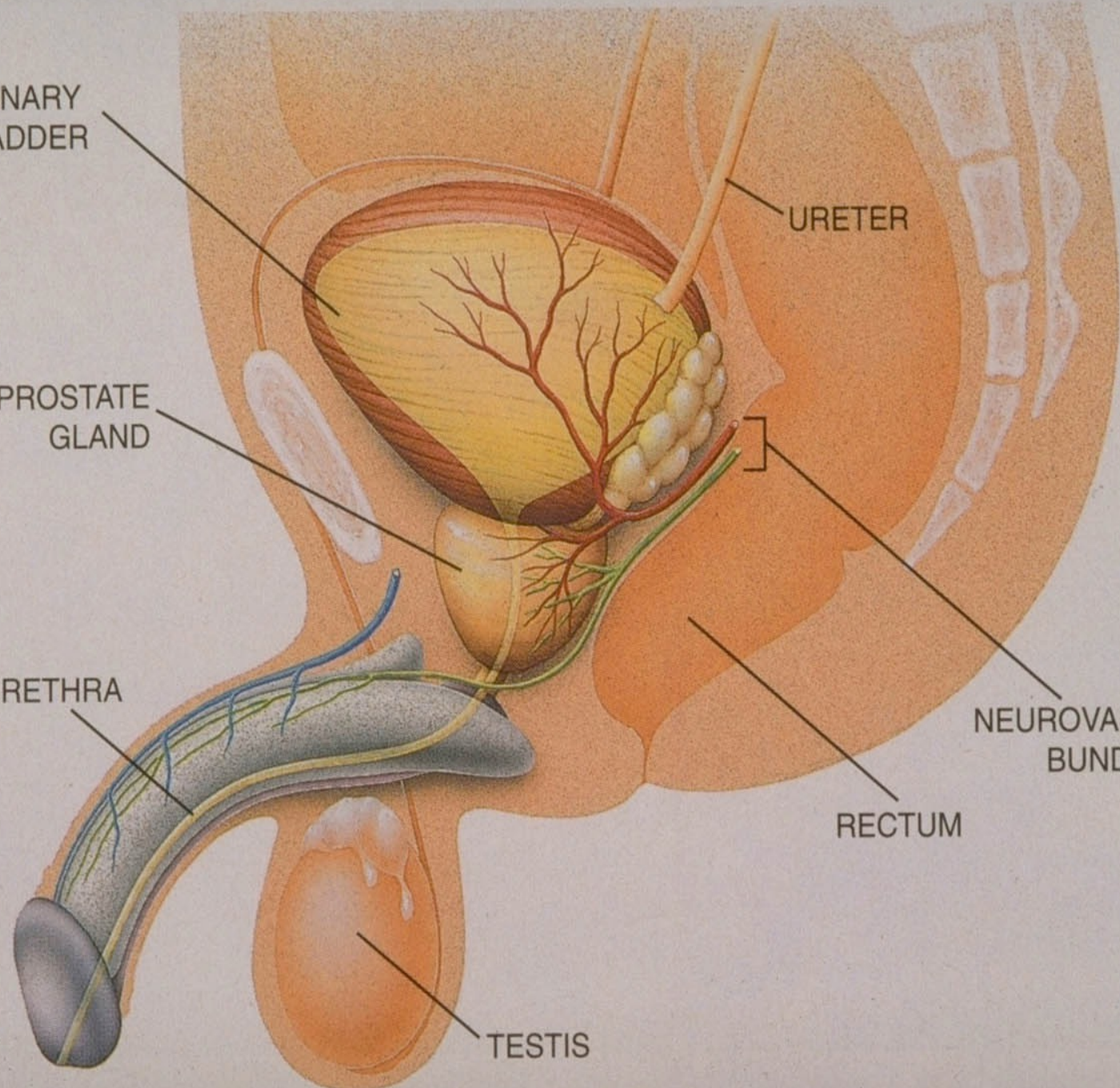
PROSTATE
GLAND

URETHRA

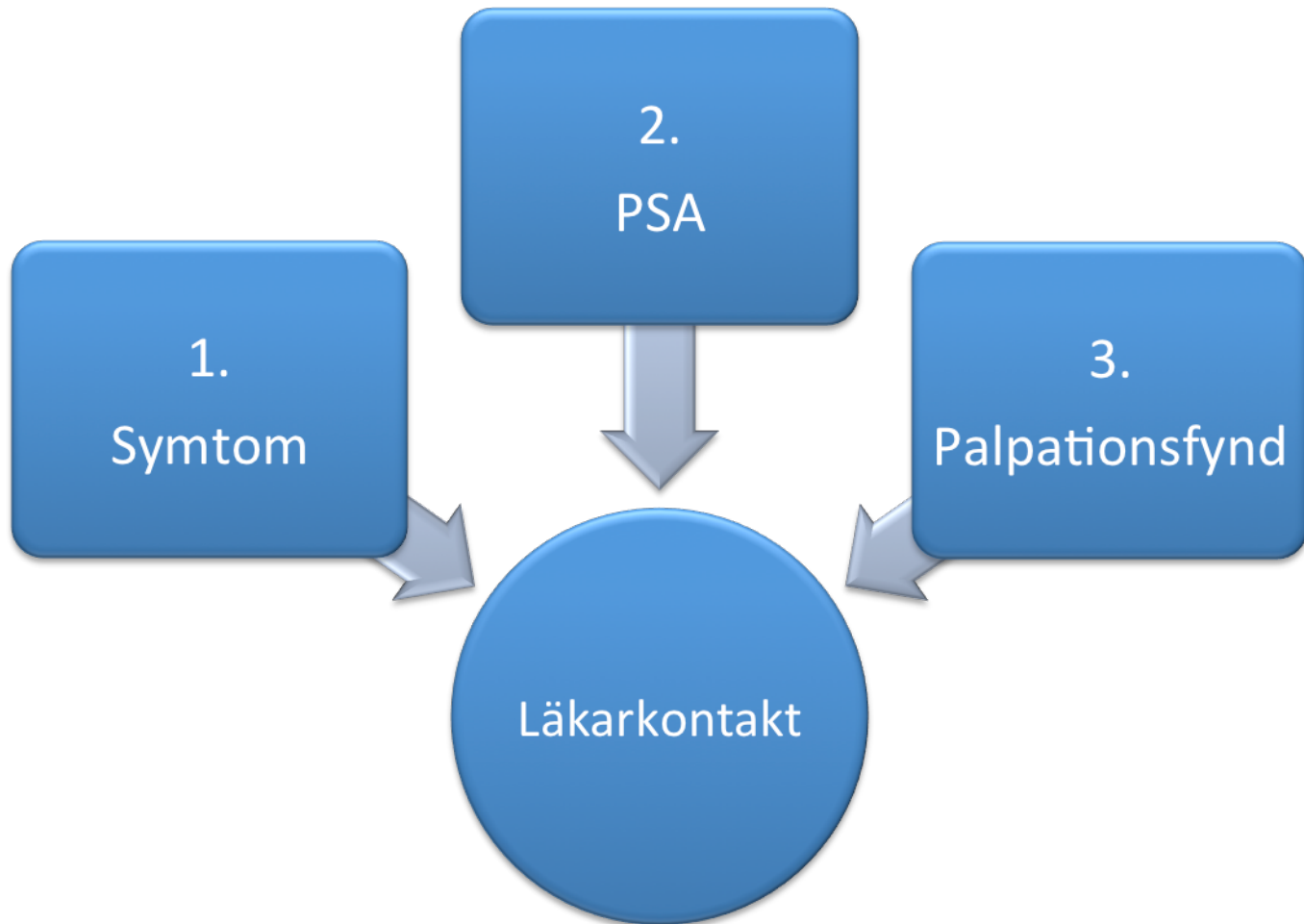
NEUROVASCULAR
BUNDLE

RECTUM

TESTIS

Vägarna till doktorn

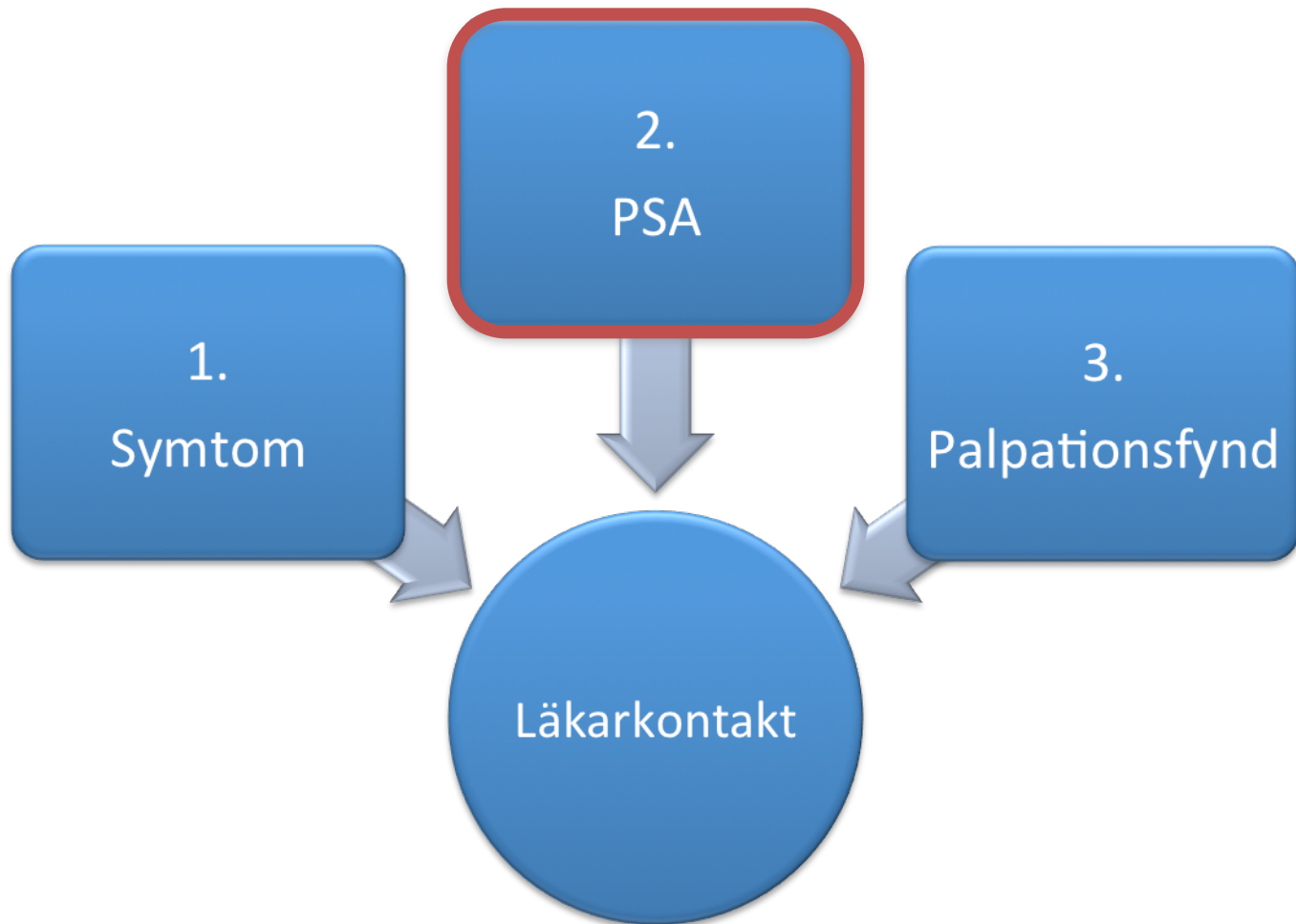

1. Symtom

- Vattenkastningsbesvär - vanligast
LUTS - ffa obstruktiva besvär (tömningsbesvär)
- Impotens
- Lymfkörtelförstoring, ryggsmärta
Obs: medullapåverkan och patologiska frakturer

Vägarna till doktorn

2. PSA-provtagning Fördelar och Nackdelar!

- Vanligt! >2/3 av män över 50 år har tagit sitt PSA
- Screening med PSA kan minska dödlighet i PCa med 50%, men orsakar också onödig utredning och behandling.

Alltså, man upptäcker många prostatacancrar som aldrig hade utvecklats till en allvarlig sjukdom för patienten. Dessa patienter har behandlats och med hög sannolikhet fått behandlingsbiverkningar.

10 op för att minska 1 dödsfall

>50% påverkan potens

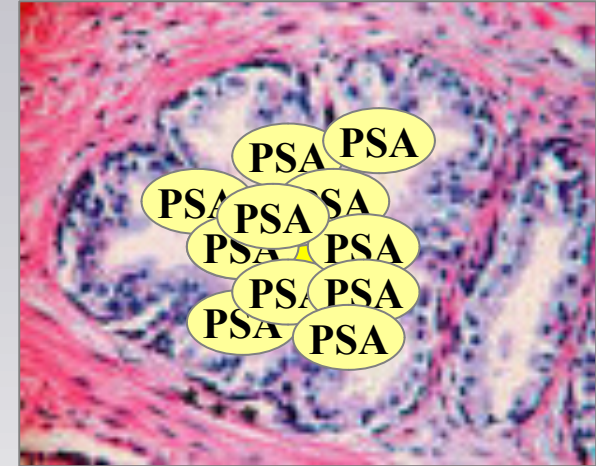
>15% någon inkontinens

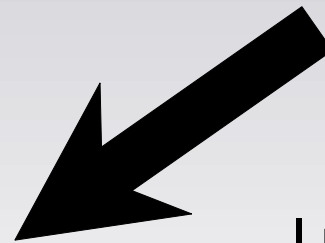
Prostata specifikt antigen

PSA

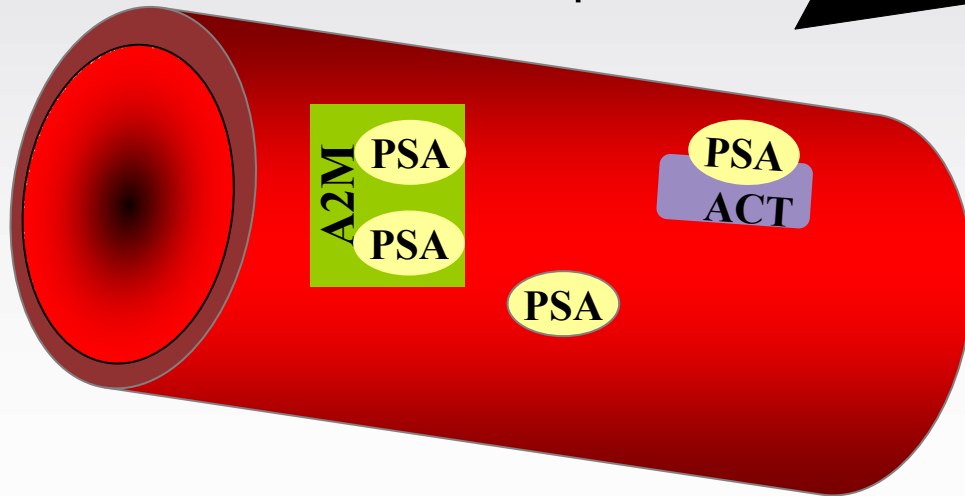
Proteolytiskt enzym i
sädsvätska, löser
upp dess gelform

0,0001%
läcker till
plasma

I plasma binds PSA
till makromolekyler
för att förhindra
proteolys

**Alla sjukdomar i
prostata ökar PSA!**

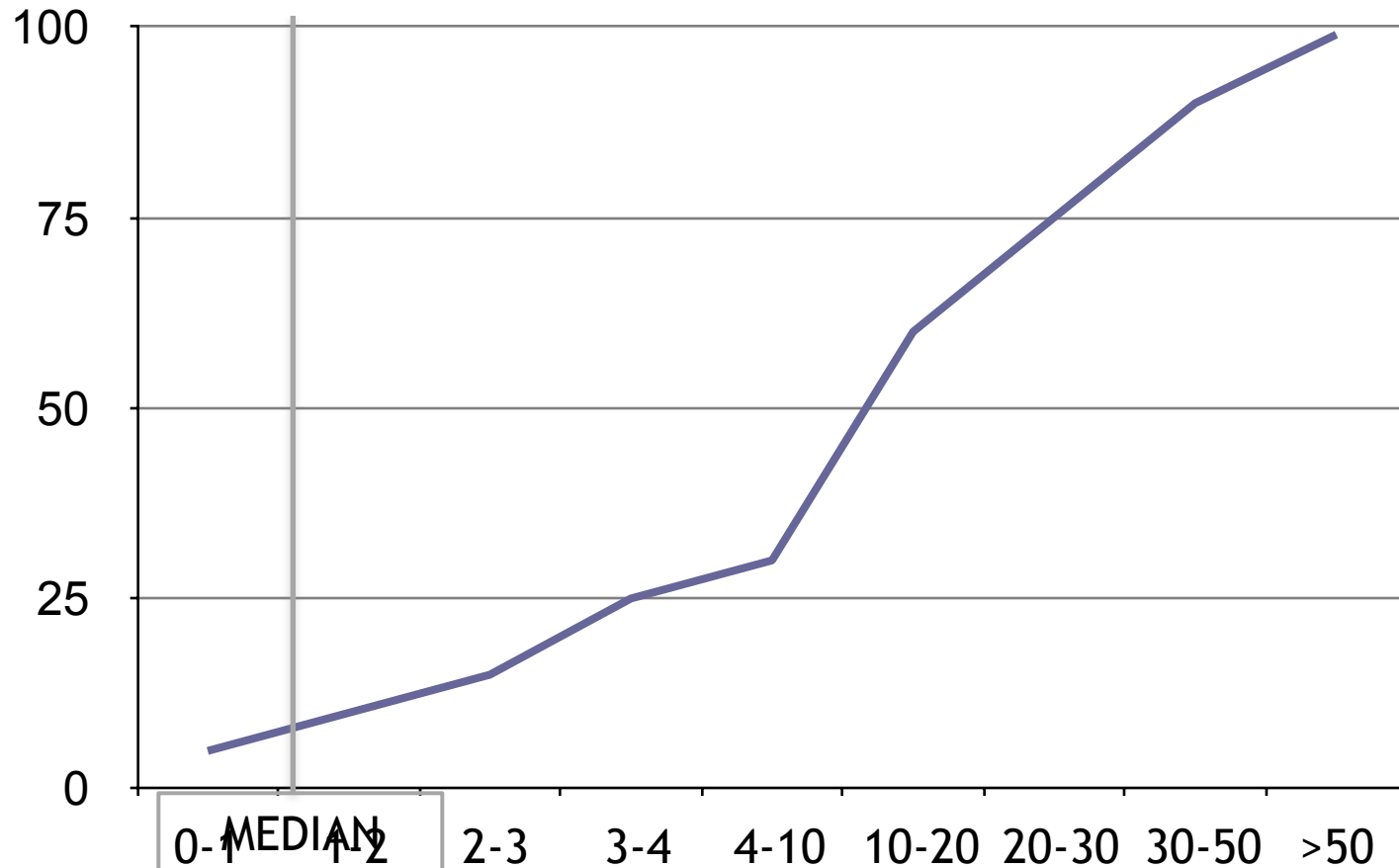
Orsaker till PSA-stegring?

- Prostatacancer
- BPH - benign prostatahyperplasi
- Prostatit, UVI
- Instrumentering
(TUR-ingrepp, Cystoskopi, TRUL, KAD-sättning, TRUL och biopsi - dock ej palpation)
- 5-alfa-reduktashämmare (Finasterid) halverar värdet! Vid bedömning om indikation för vävnadsprov skall alltså det uppmätta PSA-värdet dubbleras.

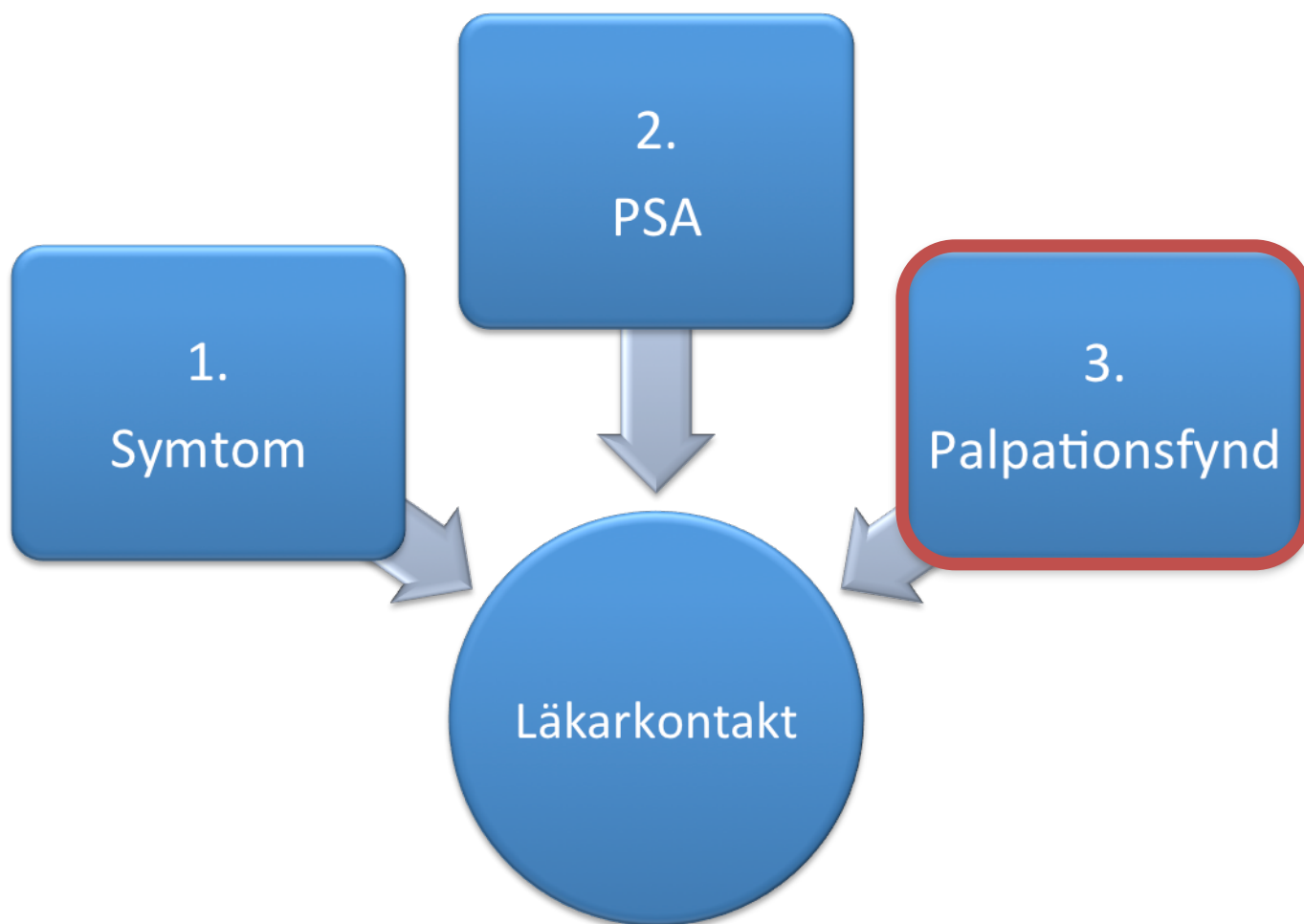

Vad är ett normalt PSA-värde?

Andel med cancer vid prostatabiopsi (%)

Vägarna till doktorn

3. Palpationsfynd

Vid palpation av prostata per rektum skall 3 aspekter bedömas:

- Storleksbedömning: Palpera kanterna framåt/ neråt och åt sidorna. En normalstor prostata skall ha palperbara kanter.
  - Kosistensbedömning: Hård eller mjuk.
  - Jämnhet över prostata: Knölar?
- >Palpationsfynd kan föranleda vidare utredning

TNM

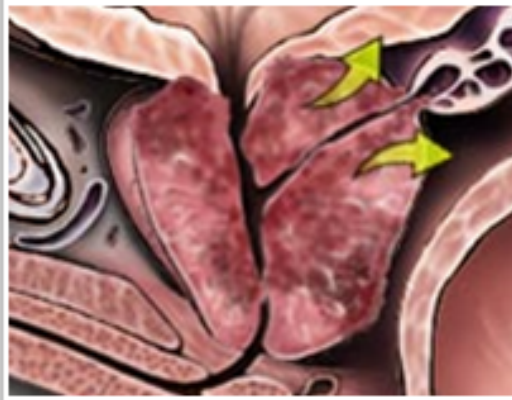
T1

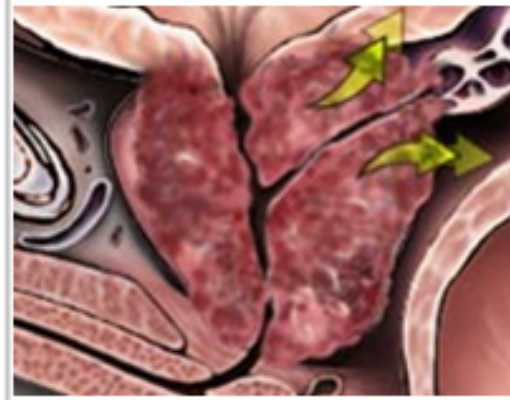
T2

T3

T4

T1-tumörer:
Icke-palpabla
Ökar!!!

T1 och
T2-tumörer:
Lokaliserade,
Palpabla!

T3-4:
Lokalt
avancerade

Fallpresentation

Egenföretagaren Kurt, 56 år
Besök på vårdcentralen
Hypertoni, fader avled PCa 75åå. Mår bra.

Viktiga anamnesuppgifter?
För och emot PSA?
När ska man remitteras till urolog?

Falltext 1

Egenföretagaren Kurt, 56 år
Urologmottagningen

Vad har PSA-kvoten för betydelse?
Vad talar för och emot att Kurt ska utredas med prostatabiopsier?

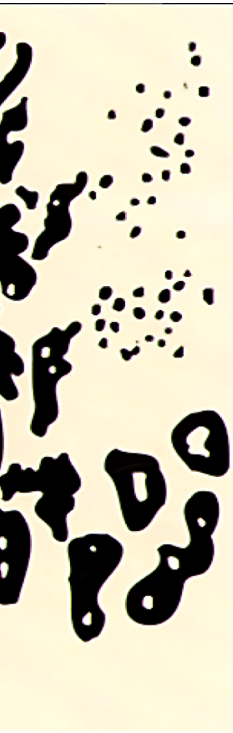
Diagnostik

- Gleasonsumma
(Gleasonsumma <7 = låg risk)
- PSA värde
(<10 = låg risk)
- Tumörstorlek
(T-stadium, antal biopsier med cancer, mängd cancer i biopsin)
- Förekomst av metastaser
inför beslut om strålbehandling görs metastasutredning om:

PSA >20 , eller T3, eller Gleason $\geq 4+3=7$

Histologisk gradering: enligt Gleason

”Snäll”

Gleason grad 1	2	3	4	5
				

”Elak”

Gleasonsumman=det vanligaste + elakaste/vanligaste tumörutseendet
grad 1-5

	Stadium TNM	Grad GLEASON	PSA	Död PCa 10år	Död annan orsak 10år	Behandling
Mkt låg risk	T1-T2a	≤6	<10			Övervakning
Låg risk	T1-T2a		<10	5%	29%	Övervakning /Kir
Intermediär risk	T2b	=7	10-20	13%	42%	Kirurgi/ strålning
Hög risk	T2c-T3	>7 alt mkt 4+3	>20	29%	45%	Strålning/ kirurgi
Mkt hög risk	N1, M1			>40%	ca 40%	Palliation/ strålning/ kirurgi

Då diagnosen är ställd -
What next?

Behandling efter svårighetsgrad

Övervaka - aktiv monitorering

Behandla i botande syfte
operation
strålbehandling

Lindra - palliativ behandling
hormonbehandling
cytostatika m.m

Kurt har hört att man kan operera bort prostatacancer.

För och emot kurativ behandling?
Kirurgi eller strålning?

Prostatektomi som kurativ behandling

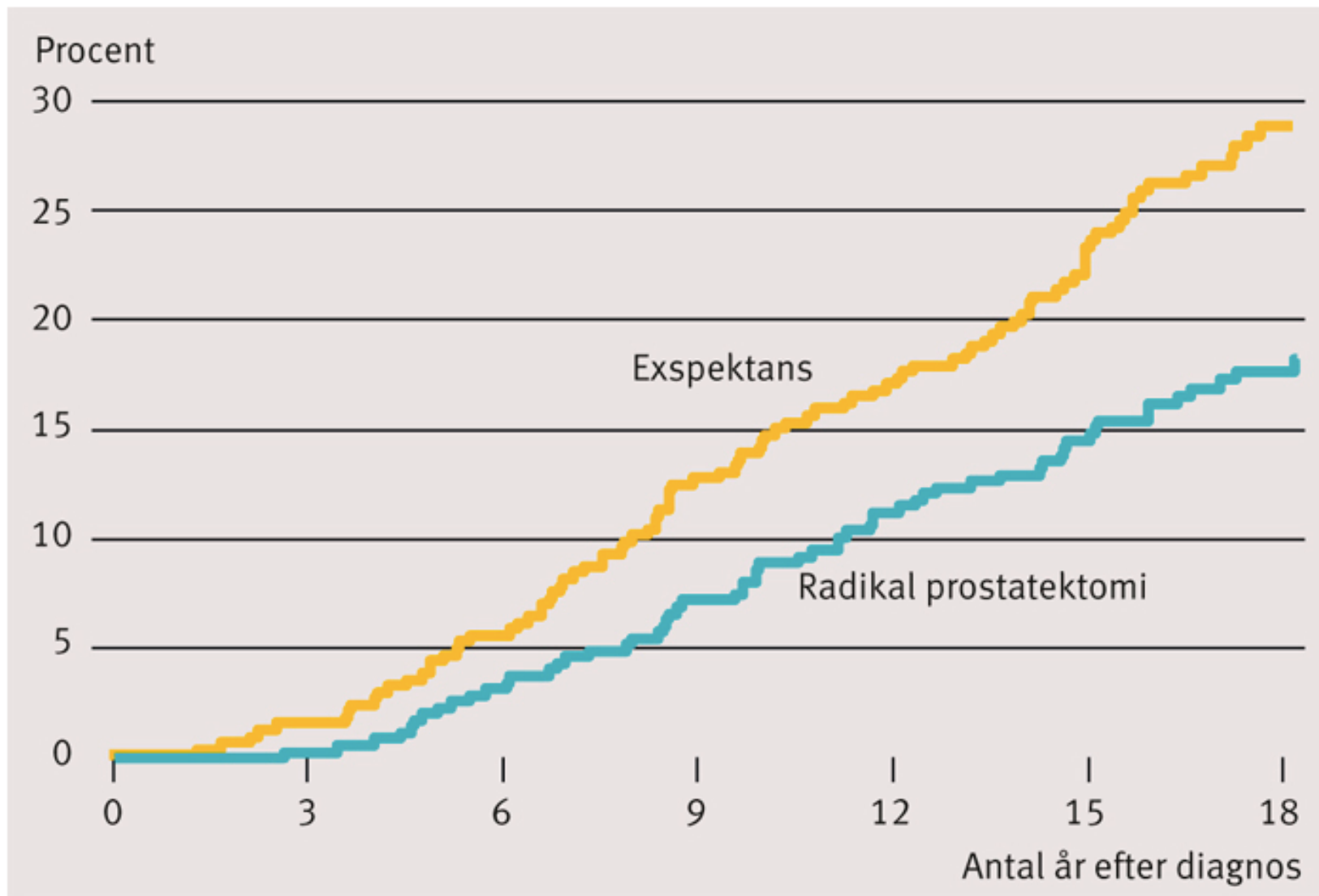
Lokal sjukdom T1-3, N0, M0

- Öppen
Vanligast i Sverige.
- Robotassisterad laparoskopisk
Allt vanligare i Sverige
- Laparoskopisk
Få ställen i landet

Kurationsgrad cirka 80% - riskfaktorberoende

Risk att dö i prostatacancer under 18 års uppföljning efter randomisering till expektans eller prostatektomi

Bill-Axelson A et al. N Engl J Med 2014;370:932-942.

THE NEW ENGLAND
JOURNAL OF MEDICINE

Strålning som kurativ behandling

- Kombinations-strålbehandling:

T1-3, N0, M0, volym < 50 cc

Yttre strålbeh 25 ggr + brachyterapi 2 ggr = 7 v ± hormonblockad

- Yttre strålbehandling (29 ggr)

narkosrisk, vesikelinväxt, volym > 50 cc, tidigare TUR-P

- Radioaktiva frön - Seeds (I^{125} , Pd^{103})

T1C, Gleasonsumma < 7, PSA < 10, volym < 50 cc

Kurationsgrad cirka 80% - riskfaktorberoende

Operation eller Strålbehandling?

Kohortstudier talar för likvärdig behandlingseffekt

Patientinformation - Second opinion

När välja operation:

- uttalade LUTS-besvär av olika genes
- inflammatorisk tarmsjd
- kvarvarande livslängd >20 år

När välja strålning:

- utbredd cancer
- anestesirisk (om man ska operera)
- ålder

Vilka behandlar vi i syfte att bota?

Generella indikationer

- Lokaliserad sjukdom (T1-3, N0, M0)
- Förväntad överlevnad 10 år
- Egen begäran

Falltext 2

Kurt valde robotassisterad laparoskopisk prostatektomi på Danderyds Sjukhus

Hur ska man följa förloppet postoperativt?
Vad har PSA-stegringen postoperativt för betydelse?

Falltext 3

PSA fortsätter stiga, men Kurt mår bra.

Vad behöver man vara uppmärksam på?

Hur farligt är ett PSA-recidiv?

Vilken ytterligare behandling kan vi erbjuda?

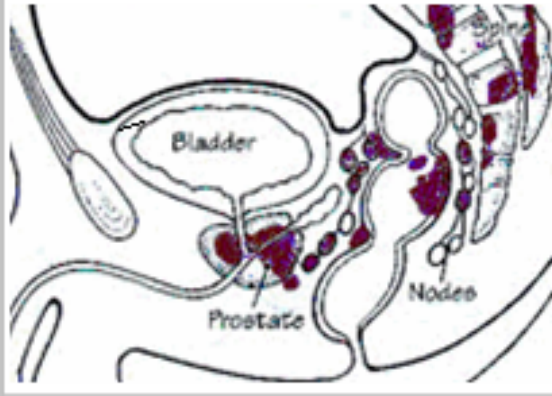
METASTASLOKALER vid PROSTATACANCER

- Skelettmetastaser 65-80%
- Lymfkörtelmetastaser 50%
(i lymfkörtelstationer i ljumskarna)
- Överväxt blåsa 35%
- Övriga metastaslokaler 2-10%

TNM

N0-3

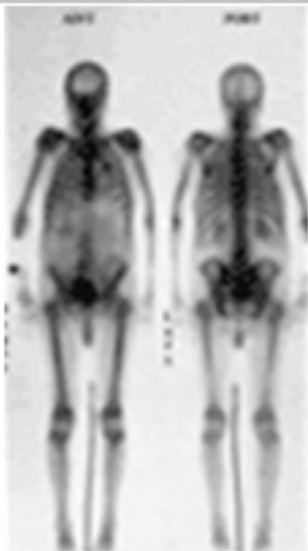

Lymfkörtelspridning -

MR, ev lymfkörtelutrymning i ljumskarna

Dock inga säkra metoder!

M0-1

Fjärrmetastaser -

Skelettscintigrafi

Palliativ behandling - tidig fas

- Reducera mängd/effekt av testosteron
  - Ablatio testis
  - GnRH-analog
  - GnRH-antagonist
  - Antiandrogen
  - Östrogenliknande
- Effektivt men biverkningar!
- Hormonkänslighet : variabel tid, så småningom utveckling av hormonrefraktär sjukdom

Palliativ beh - tidig → sen fas

- Sjukdomsprogress, PSA upp kallas CRPC
- Stort vårdbehov
- Symptom / livskvalitetsstyrd behandling

Multipel symptomproblematik

smärtor, neurologiska bortfall: AKUT RYGG, anemi, hydronefros, lymfödem, miktionsbesvär

Behandling

palliativ strålbehandling, cytostatika NYTT!
Abirateron(Zytiga), radioaktiva isotoper, nefrostomi, ryggkirurgi, TUR-P

Falltext 4

Hur tolkar du nivåerna av Hb, krea, ALP?

Varför hydronefros?

Viktiga beståndsdelar i den palliativa
vården?

Take home

- Prostatacancer är vanligt och ibland farligt
- PSA-provtagning är vanligt och vi måste kunna förhålla oss till provresultaten
- Kurativ behandling är aktuell om lokaliserad sjukdom och lång förväntad överlevnad
- Hormonbehandling kan vara effektivt under lång tid som behandling av icke botbar sjukdom. Cytostatika och nya mediciner kompletterar behandlingsarsenalen.